

РАЙНА КАБАИВАНСКА*

Богдан Богданов

Постигнатото от Райна Кабаиванска е безспорно и многократно представяно – от големи критици, които познават в детайли артистичното ѝ дело, музиканти от ранга на Караян или именити колеги като Павароти. Но говоренето за нея е изправено пред изпитание и поради друга причина. Тя няма да ни остави да говорим рутинно. Като всички, преминали през школата на упоритото трудене и достигнали до такъв връх, Райна Кабаиванска е скромна деен човек, с поглед насочен към бъдещето. На това отгоре е и интелектуална личност. Към другите трудности да се говори за нея се добавя и особеното съчетание в личността ѝ на овладяна даденост, трудолюбие, характер и ум. Особено, защото става дума за качества, които се подкрепят, без да си пречат, когато някое трябва да има превес.

Личността ѝ черпи сила и от друго – от динамичната връзка на професионална отдаденост с реалистична жизнена нагласа. Привързана към оперната сцена, тя постоянно напомня, че операта е зависима от по-трудната сцена на самото живеене. Това е проявено и в разбирането ѝ за изкуство. Без да съм оперен фен, мога да оценя оригиналния цвят на нейното пеене. Схващам и важното ѝ място в историята на операта на 20-и век. Но повече вълнува това, че тя не просто следва определен стил и се бори за неговото разпространение, но изпълнява и един вид програма, настоява, че оперното изкуство може и трябва да бъде живо. Какво означава живо? Да доставя радост. Тя пее и играе така, че слушащите и гледащите да изпитат радост. Което не е лесно, защото става дума за съвременни хора. Не може да се пее и играе както се е пяло и играло в началото на ХХ век.

Раздвоеност, която стимулира ума. Обич към оперното изкуство, но и съзнание, че то е отминаващ език. От една страна, съзнание, че този език е труден, че пеещият трябва да му се отдаде, като върви по пътя на определена мисия. Както тя се е посветила на мисията на белкантото. От друга страна, убеденост, че работата не е в труденето и формалното постигане, а в ощастливяването. Изкуството придобива смисъл, ако ощастливява. Ето нейните възгледи за операта като живо изкуство на езика моето разбиране - изкуството е арена за среща и размяна на енергии; операта има значение, доколкото помага да се достигне до радост сега, в този момент; удоволствието е във възможността миналото да бъде като гръбнак за сегашно радостно въздигащо преживяване; от неговия връх животът изглежда отчайващо безинтересен; съществени са моментите на преодоляване на баналността, когато превърналият се в конкретна музикална реч език на операта се храни от възторга на тези, които го ползват.

Отгук и скепсисът на Райна към собствената персона или към персоната на когото и да е. Разбира се, има хора, които са по-ценни от други. Тя не се колебае да ги привлича и обича. Но ценното са моментите на жизнено издигане над пошлостта, а тези моменти изискват заедност. Никой сам в себе си или затворен в дома си не може да преодолее пошлостта. Операта е старо средство за преодоляваща пошлостта заедност, която произвежда радост. Райна владее нейния

* Райна Кабаиванска. Съставител: Георги Текев. НБУ, София, 2005.

инструмент и иска да го предаде на други. Но всичко това може да става и на трудната за овладяване житейска сцена. Човек прави изкуство и на масата, на която се храни, и когато се разхожда или просто разговаря с някого, когато разказва и изразява настроения с жестове. Във всички случаи на общуване той е в ситуация на можеща да произведе радост заедно. Операта е само стар, все пак по-лесен начин за изпадане в такава ситуация.

Струва ми се, че това е ключът към доброто разбиране на артиста и човека Райна Кабаиванска. Оттук и широкият диапазон на нейните настроения, който съответства на диапазона на нейните роли. Тя има много състояния, може да бъде и женствено кокетна, и събеседно жива, но и движеща се по правя линия към ясна цел, закачливо шегуваща се и отстъпваща, но и унила и патетично недоволна. Когато човек разговаря с нея, има чувството, че участва. Тя е от тези, които обичат хората за това, което са, а не от онези, които са недоволни, че не са такива, каквито би трябвало да бъдат. Оттук и нейният дар да разказва. Разказът ѝ за патилата на една домашна котка или за причудливостите на един хотел са отлично режисирани ситуации, които се помнят като нейните роли на оперната сцена. Тя има редкия дар да се отървава от нещо, като го пресъздава, враждайки го в многоизмерността на една ситуация. Няма значение дали става дума за сценично или за житейско превъплъщение.

Така е, бедните ни гледни точки винаги се враждат в някаква многоизмерност. Такъв е почеркът на самия живот. Колко по-лесна е операта в това отношение, казва Райна Кабаиванска. Добавям възможната поука - в края на краищата всеки може да открие такова място и да се отърве от тежобата на житейската сцена. Но защо да продължавам с това търсене на същественото, след като, така или иначе, Райна Кабаиванска ще се пошегува, ще го постави под въпрос и ще се насочи към друго. По-добре просто да я прегърна!